

Sola Scriptura Teológiai Főiskola
Újszövetségi Tanszék

Jézus példázatai

- főiskolai jegyzet -

IV. rész

Készítette:

Takács Szabolcs
főiskolai tanársegéd

SOLA SCRIPTURA TEOLÓGIAI FŐISKOLA
2011

VI. A megbocsátásról és a felebaráti szeretetről szóló példázatok

VI.1. A megbocsátásról szóló példázatok

- A két adós (Lk 7,36-50)

A példázat szövege (a kerettörténettel együtt):

7,36 Kérte pedig őt egy a farizeusok közül, hogy vele egyék; annakokáért bement a farizeus házába és leült enni. 37 És íme a városban egy asszony a ki bűnös volt, mikor megtudta, hogy ő a farizeus házában leült enni, hozza egy alabástrom szelence drága kenetet. 38 És miután megállt hátul az ő lábainál sírva, könnyeivel kezdte öntözni az ő lábait, és fejének hajával törölte meg, és csókolgatta az ő lábait, és megkenete drága kenettel. 39 Mikor pedig ezt látta a farizeus, a ki őt meghívta, mondta magában: Ez, ha próféta volna, tudná ki és miféle asszony az, a ki őt illeti: hogy bűnös. 40 És Jézus így felelt neki: Simon, van valami mondanivalóm neked. És ő mondta: Mester, mondjad. 41 Egy hitelezőnek két adósa volt: az egyik adós volt ötszáz pénzzel, a másik pedig ötvennel. 42 És mikor nem volt nekik miből megadni, mind a kettőnek elengedte. E kettő közül azért, mondd meg, melyik szereti őt jobban? 43 Simon pedig így felelt: Azt gondolom, hogy az, akinek többet engedett el. És Jézus monda néki: Igazán ítéltél. 44 És az asszonyhoz fordulva mondta Simonnak: Látod-e ezt az asszonyt? Bejöttem a te házádba, az én lábaimnak vizet nem adottál: ő pedig könnyeivel öntözte az én lábaimat, és fejének hajával törölte meg. 45 Engem meg nem csókolgat: ő pedig az időtől fogva, hogy bejöttem, nem szűnt meg az én lábaimat csókolgatni. 46 Olajjal az én fejemet meg nem kent: ő pedig drága kenettel kente meg a lábaimat. 47 Minekokaért mondom neked: Néki sok bűne bocsáttatott meg; mert igen szeretett; akinek pedig kevés bocsáttatik meg, kevésbé szeret. 48 És monda neki: Megbocsáttattak neked a te bűneid. 49 És akik együtt ültek vele az asztalnál, kezdék magukban mondani: Ki ez, hogy a bűnöket is megbocsátja? 50 Monda pedig az asszonynak: A te hited megtartott téged. Eredj el békességgel!

- Az adós szolga (Mt 18,21-35)

A példázat szövege:

18,21 Ekkor hozzáment Péter, és így szólt: Uram, hányszor lehet az én testvéremnek ellenem vétkeznie, és néki megbocsátanom? még hétszer is? 22 Monda néki Jézus: Nem mondom neked, hogy még hétszer is, hanem még hetvenhétszer is. 23 Annakokáért hasonlatos a mennyeknek országa a királyhoz, aki számot akar vala vetni az ő szolgálóival. 24 Mikor pedig számot kezdett vetni, hoztak elébe egyet, a ki tízezer talentummal volt adós. 25 Nem tudván pedig fizetni, megparancsolta annak ura, hogy adják el őt, és a feleségét és gyermekeit, és mindenét, a mije volt, és fizessenek. 25 Leborult azért a szolga előtte, és könyörgött neki, e szavakkal: Uram, légy türelemmel hozzám, és mindent megfizetek neked. 26 Az úr pedig megszánta azt a szolgát, elbocsátotta őt, és az adósságot is elengedte neki. 27 Kiment pedig az a szolga, és találkozott eggyel az ő szolgatársai közül, aki száz dénárral volt neki adós; és megragadta őt, és fojtogatta, ezt mondva: Fizesd meg nekem, a mivel tartozol. 28 Leborult azért az ő szolgatársa az ő lábai elé és így könyörgött neki: Légy türelemmel hozzám, és mindent megfizetek neked. 29 De ő nem akartam hanem elmentv és börtönbe vetette őt, mígnem megfizeti, amivel tartozik. 30 miután pedig látták az ő szolgatársai, amik történtek, felettébb megszorodtak; és elmentek és mindent jelentettek az ő uruknak, amik történtek. 31 Akkor előhívatta őt az ő ura és ezt mondta néki: Gonosz szolga, minden adósságodat elengedtem neked, mivelhogy

könyörögtél nekem: 32 Nem kellett volna-e neked is könyörölnöd a te szolgatársadon, amiképpen én is könyörültem rajtad? 33 És megharagudott az ő ura, és átadta őt a hóhérok kezébe, mígnem megfizeti mind, amivel tartozik. 34 Ekképen cselekszik az én mennyei Atyám is veletek, ha szívetekből meg nem bocsátjátok, kiki az ő testvérének, az ő vétkeiket.

Korábban a tékozló fiú példázata kapcsán már bővebben szóltunk arról, hogy Isten a teljes visszafogadás ígéretét kínálja fel azoknak, akik kegyelmet keresve hozzá járulnak. Jézus azonban további példázatokban beszélt arról, hogy a helyreállított kapcsolat tartóssága azon múlik, ahogyan az ember ezt a lehetőséget fogadja, illetve ahogyan él vele. E két feltételt világítja meg a két adós, illetve az adós szolgálata példázata.

Mindkét példázat esetében lényeges, hogy milyen háttéren hangzottak el. A két adós példázatának előzménye szorosán kapcsolódik az elveszettségről és a hazatalálásról szóló példázatok elmondását kiváltó okokhoz: itt is, csakúgy, mint ott, lelepleződik a farizeusok megvetése a bűnben élő, de szabadulni kívánó emberek iránt. A Jézust meghívó Simon farizeus megbotránczik azon, hogy a vacsorán jelen levő bűnös asszony megkeni Jézus lábait, de még inkább azon, hogy Jézus ennyire közel enged magához ezt a valószínűleg házasságtörő asszonyt (amivel feltűnő módon megszegte a farizeusok bűnösökkel való érintkezésre vonatkozó előírásait – lásd az előző fejezetben idézett példát). Jézus a farizeus ki nem mondott gondolataira válaszol a példázat tanításával.

A példázatban szereplő két ember adósságának elengedése a hitelező irgalmasságának köszönhető, aki túllép a pusztá jogosság szempontjain, és az adósok érdekeit szem előtt tartva hozza meg döntését. A példázat lényegét Jézus kérdése foglalja össze: kettőjük közül ki fogja őt jobban szeretni, azaz melyikük lesz hálásabb az adósság elengedőjének? A kérdés látszólag szükségtelen, hiszen egyértelmű a válasz: az, akinek a nagyobb összeget engedte el. Mégsem fölösleges azonban a kérdéssel felvetés, mert Simon ezt az egyszerű igazságot a maga esetében *nem látja*. Ez annál inkább feltűnő, mivel a példázat bevezetése alapján korábban ő is bélpoklos volt (vö. Mk. 14:3), tehát szintén a számkivetettek közé tartozott mindaddig, amíg – ezt a körülmények alapján biztosra vehetjük – Jézus meg nem gyógyította (ellenkező esetben ugyanis nem láthatta volna őt vendégül). Mégis, ennek ellenére is megbotránczik azon, hogy egy hasonló helyzetben levő, valószínűleg szintén Jézus által megszabadított asszony ilyen forró szeretettel fejezi ki Jézus iránti háláját.

Jézus kérdésének magyarázatát tehát a két ember magatartásának összevetése adja: életük egy szakaszában mindketten megtapasztalták Isten kegyelmes szabadítását, de egyikük idővel megfeledkezett ennek jelentőségéről, és már azt sem tartotta fontosnak, hogy Jézusnak a kor szokásai szerint járó udvariasságot megadja: magától értetődőnek tekintette a szabadulást, ellentétben a másikkal, aki szükségesnek érezte, hogy háláját akár anyagi áldozatok árán is kifejezze (az olaj Jézus korában igen drága értékűnek számított). Az asszony nem azért kapott „több” bűnére bocsánatot, mert bűnösebb volt Simonnál, hanem azért, mert mélyebben ismerte fel bűnösségét, és így mélyebben megalázta magát, a megbocsátás nyomán pedig a hálája is nagyobb lehetett Jézus iránt.

A példázat tanítása szerint tehát nem arról van szó, hogy egyik ember *kevésbé* lenne bűnös a másikkal, még kevésbé arról, hogy az emberi mértékkel mérve nagyobb bűnöket elkövető emberek szükségszerűen mélyebben megtapasztalják Isten kegyelmét, hanem abban van a különbség, hogy mennyire teljes körűen engedi valaki az életében érvényesülni a bűnbocsánatot. A példázat bizonyos értelemben nyitva marad, hiszen a Simonhoz hasonló helyzetben levő emberek számára is lehetséges a bűnbánat és ennek nyomán a hála elmélyülése, lehet növekedni a bűnbocsánat elfogadására való alkalmasságban. Ennek eszközét kifejezően fogalmazza meg Jel. 2:5: *”Emlékezzél meg, honnét estél ki, és térj meg, és az előbbi cselekedeteket cselekedd.”* A hála

életben tartásának legfontosabb eszköze tehát a korábbi elveszett helyzetünkről és az Isten korábbi irgalmasságáról való szüntelen megemlékezés.

Veszélyes viszont, ha az egykori mély hála megfakul, kihűl az emberben, mert vakká teheti őt mások bűnnel való küzdelme iránt, sőt, amint a következő példázatból is kiderül, az ember még az irgalmasság alapvető szempontjairól is elfeledkezhet.

Az *adós szolga példázata* szintén egy konkrét helyzet nyomán hangzott el. Péternek a megbocsátás mértékére vonatkozó kérdése azt a farizeusi szemléletet tükrözte, hogy egy bizonyos határon túl már „nem kötelező” a megbocsátás. Jézus válasza megelőlegezi a példázat tanítását, miszerint a megbocsátás mértéke nem számszerűsíthető, hanem valami egészen máson múlik.

E példázat az adósság elengedését használja fel a bűnbocsánat jelentőségének érzékeltetésére, de még jobban kielemezi az ember erre adott válaszanak kérdését. A példázat két legfigyelemreméltóbb eleme a király magatartása, illetve az elengedett összeg nagysága. A tízezer talentum Jézus korában szinte megfizethetetlen összegnek számított, mai pénzben – a talentumok fajtájától, anyagától függően - 5-10 millió USA dollárnak felelne meg. Az a mozzanat, hogy egy szolga ekkora adósságot halmozott fel, önmagában is jelzi a visszafizetés emberileg lehetetlen voltát, ezt érzékelteti Jézus a szinte valószínűtlenül nagy összeggel. A jogos büntetés a kor jogrendje szerint valóban az adós teljes családjának adósrabszolgaként történő eladása lett volna. Az uralkodó magatartása viszont azt tükrözi, hogy a szolga kiszolgáltatott helyzete irgalmasságra indítja, az adósság elengedése pedig arra utal, hogy az adósságba keveredett ember még e mérhetetlenül nagy összegnél is értékesebb számára. Az isteni bűnbocsánat indítékát az Ó- és Újszövetség is szemléletesen mutatja be: „Amilyen könnyörülő az atya a fiakhoz, olyan könnyörülő az Úr az őt félők iránt. Mert ő tudja a mi formáltatásunkat; megemlékezik róla, hogy por vagyunk” (Zsolt. 103:13-14); „Kicsoda olyan Isten, mint te, aki megbocsátja öröksége maradékának vétkeit? Nem tartja meg haragját örökké, mert gyönyörködik az irgalmasságban” (Mik. 7:18); „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött fiát adta, hogy valaki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” (Ján. 3:16); „Az Isten pedig az irántunk való szerelmét abban mutatta meg, hogy amikor még bűnösök voltunk, Jézus érettünk meghalt” (Róm. 5:8).

A példázat kifejezi, hogy az ember bűnös voltából kifolyólag képtelen lenne megfizetni ezt a hatalmas tartozást, ezért Isten irgalmassága folytán, szeretetből egy összegben elengedi azt. Éppen ezért lényeges, hogy a példázat kapcsán közelebről is megvizsgáljuk, mit is jelent az Újszövetségben a megbocsátás magatartása.

Az Újszövetség megbocsátásra alkalmazott kifejezéseit vizsgálva feltűnik, hogy a bibliai görög nyelv elsősorban az „elengedés” fogalmát kapcsolja a megbocsátáshoz. Ezt a görög *afiémi* (αφιέμι) ige fejezi ki a leggyakrabban. Ennek jelentése tárgyias alakban is igen sokrétű: „elküld, elbocsát, elenged, megbocsát, elhagy, abbahagy, félretesz, mellőz”, elsősorban tehát a héber *'abar* és *nászá'* igék jelentésének felel meg. Tárgyként a bűn különböző formáit illetve fokozatait jelölő kifejezések kapcsolódhatnak hozzá, melyek a következők:

ofeiléma – eredeti jelentése „tartozás, adósság”, ebből következően: „bűnadósság, mások által elkövetett bűn”. Összességében azt az „adós jogviszonyt” jelöli, amely a vétkezés következtében a vétkező és a bűn által érintett másik fél (Isten vagy egy másik ember) között létrejön (lásd pl. Mt 6,12, szó szerint *afesz hémón ta ofeilémata*, azaz „engedd el tartozásainkat”).

hamartéma – jelentése: „elkövetett bűn, véték”, az átfogó értelmű, „bűn, céltévesztés” jelentésű *hamartia* szó származéka. Az *afiémi* szóval együtt pl. Mk 3,28-ban fordul elő: „Minden bűn

megbocsáttatik az embereknek (*panta afethészetai... ta hamartémata*)”.

paraptóma – jelentése: „vétkelés, mulasztás, elesés, bűneset”, általában a *hamartia* szóval párosítva szerepel, alapvetően a bűnt mint ismétlődő vagy folyamatos cselekvést jelöli. Az *afiémi* ige tárgyként a következő példákban találhatjuk meg: „Mert ha megbocsátjátok az embereknek az ő vétkeiket (*ean gar aféte... ta paraptómata*)...” (Mt 6,14); „...hogya ti menyei atyátok is megbocsássa a ti vétkeiteket (*afé... ta paraptómata*)” (Mk 11,25).

A bűnt vagy vétket „tartozás”-ként értelmező szemléletmód Jézus korában általános volt, és ez konkrét megfogalmazást is nyert Jézus anyanyelvében, az arámban, mint arra az alábbi idézet rámutat:

„Az arám nyelvben a „tóba” főnév elsősorban „adósság”-ot jelent, és csak másodlagos értelme a „bűn”. Az eredeti jelentés sajátos fényt vet a bűn valóságára: adósok maradtunk Istennel szemben, nem használjuk vagy rosszul használjuk az Istentől kapott adományokat. A sajátos szóhasználat ugyanakkor emlékeztetünkbe idézi a szívtelen szolgáról szóló példabeszédet, amelyben a szolga az »»adósság« elengedését kéri.” (Mt 18,23-35).¹

A megbocsátás mint „elengedés” fogalmának tartalmát is abból vezethetjük le, mit jelentett az adósság „elengedése” - nem csupán azt, hogy egy jogos tartozást nem hajt be valaki, hanem azt az alapállást is, ami e cselekedete mögött meghúzódik: hogy lélekben is lemond az adósság számonkéréséről. Más szóval: *úgy viszonyul a vétkezőhöz, mintha nem lenne adóssága, az elengedést követően nem vesz tudomást a korábbi adós jogviszonyról.*

Az adós szolga példázatában Jézus éppen a király nagyvonalú, a hatalmas adósságról teljesen lemondó, illetve a szolga kicsinyes, az adósság behajtásához körömszakadtáig ragaszkodó magatartását ütközteti. Az is kiderül ebből a példázatból, melyek a két szereplő cselekedetének mozgatórugói. A királyról ezt olvassuk: „Az úr pedig megszánván azt a szolgát, elbocsátotta, és az adósságot is elengedte neki” (Mt 18,27 - itt az adósságot nem az *ofeiléma*, hanem a „kölcson, hitel” jelentésű *daneion* szó jelöli). Az uralkodó magatartása azt tükrözi, hogy a szolga kiszolgáltatott helyzete irgalmasságra indítja, az adósság elengedése pedig arra utal, hogy az adósságba keveredett ember még e mérhetetlenül nagy összegnél is értékesebb számára.

A tízezer talentum Jézus korában szinte megfizethetetlen összegnek számított, mai pénzben – a talentumok fajtájától, anyagától függően - 5-10 millió USA dollárnak felelne meg. Az a mozzanat, hogy egy szolga ekkora adósságot halmozott fel, önmagában is jelzi a visszafizetés emberileg lehetetlen voltát, ezt érzékelteti Jézus a szinte valószínűtlenül nagy összeggel. A jogos büntetés a kor jogrendje szerint valóban az adós teljes családjának adósrabszolgaként történő eladása lett volna. Az uralkodó magatartása viszont azt tükrözi, hogy a szolga kiszolgáltatott helyzete irgalmasságra indítja, az adósság elengedése pedig arra utal, hogy az adósságba keveredett ember még e mérhetetlenül nagy összegnél is értékesebb számára. Az isteni bűnbocsánat indítékát az Ó- és Újszövetség is szemléletesen mutatja be: „Amilyen könyörülő az atya a fiakhoz, olyan könyörülő az Úr az őt félők iránt. Mert ő tudja a mi formáltatásunkat; megemlékezik róla, hogy por vagyunk” (Zsolt. 103:13-14); „Kicsoda olyan Isten, mint te, aki megbocsátja öröksége maradékának vétkeit? Nem tartja meg haragját örökké, mert gyönyörködik az irgalmasságban” (Mik. 7:18); „Mert úgy

1 Kocsis Imre: *A Hegyi beszéd* (A Biblia világa c. sorozatból), Jel Kiadó, Budapest, é.n., 135. o.

szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött fiát adta, hogy valaki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” (Ján. 3:16); „Az Isten pedig az irántunk való szerelmét abban mutatta meg, hogy amikor még bűnösök voltunk, Jézus érettünk meghalt” (Róm. 5:8). A példázat kifejezi, hogy az ember bűnös voltából kifolyólag képtelen lenne megfizetni ezt a hatalmas tartozást, ezért Isten irgalmassága folytán, szeretetből egy összegben elengedi azt.

Itt érhető tetten Isten megbocsátásának legfontosabb vonása: nem az ember tartozását, hanem a tartozás miatti, önmagában kilátástalan állapotát nézi, és ez indítja arra, hogy – az ember szempontjából ellentételezés nélkül – elengedje az elkövetett vétkeket. Az eddigiekből kiderült, hogy Istennél a bűnbocsánat azt is jelenti, hogy a későbbiekben sem kívánja emlékeztetni az embert adós voltára – az egyszer elengedett adósságról kész örökre lemondani (lásd fentebb a Mik 7,18-19-ből idézett ígét).

Éles ellentétben áll ezzel az elengedést nyert szolga magatartása. Miközben örül az adósság elengedésének, keményen számon tartja szolgatársa sokkal kisebb összegű adósságát: „Az a szolga pedig, amikor kiment, találkozott egy szolgatársával, aki száz dénárral volt adósa, s megragadta és fojtogatni kezdte őt, ezt mondva: Fizesd meg nekem, amivel tartozol! Az ő szolgatársa azért leborult a lábai elé, ezt mondva: Légy türelemmel hozzám, és mindent megfizetek néked. Ő azonban nem akarta, hanem elment és börtönbe vetette, míg nem megfizeti, amivel tartozik” (Mt 18,28-30). Sokatmondó a példázat e mozzanata, mert bemutatja, miben különbözik az ember „természetes” viszonyulása Istenétől: hajlamos arra, hogy „kettős mércével” mérve nagyobbnak állítsa be a másik ember adósságát a saját bűnadósságánál, és ez okozza engesztelhetetlenségét. Sajátos – és kihatásában súlyos - „optikai torzulásról” van szó, amely megfordítja a „saját bűn – mások bűne” közötti nagyságbeli arányt. A példázat burkoltan érzékelteti, hogy a szolgán a hatalmas összeg elengedését követően azért lesz úrrá az engesztelhetetlen, követelőző lelkület, mert egy ponton elfeledkezik arról, Isten hogyan engedte el az ő tartozását. A megbocsátó magatartás feltétele az a hála, melyet az ember Isten irgalmasságának folyamatos megtapasztalása nyomán képes elmélyíteni.

Ezen a háttéren érthető meg Jézus kijelentése, melyet a mintaimádság utolsó előtti kéréséhez („bocsásd meg a mi vétkeinket”, szó szerint: „engedd el a mi tartozásainkat”) kapcsolt hozzá: „Mert ha megbocsátjátok az embereknek az ő vétkeiket, megbocsát nektek is a ti mennyi Atyátok; ha pedig nem bocsátjátok meg az embereknek az ő vétkeiket, a ti mennyi Atyátok sem bocsátja meg a ti vétkeiteket” (Mt 6,14-15). Látszólag arról van itt szó, hogy Isten megbocsátásának a feltétele az, ha az először az ember bocsát meg embertársának. Az adós szolga példázata azonban segít megérteni, hogy Isten teszi meg az első lépést a megbocsátásban, ugyanakkor Jézus fenti kijelentése egyértelművé teszi, hogy a megbocsátás folyamatos gyakorlása teszi véglegessé a bűn „elengedését” Isten és az ember kapcsolatában. A példázat alapján nem nehéz belátni, hogy az irgalmatlan lelkület önigazulttá teszi az embert, aki így képtelenné válik arra, hogy megemlékezzék Isten korábbi megbocsátásáról, és önmagában már ezáltal újra vétkessé válik, amint azt a szolgatárssal való bánásmód megrendítő leírása feltételezi. Ennek fordítottja is igaz azonban, és erről beszél itt Jézus: aki folyamatosan megemlékezik bűnadósságának elengedéséről, készségesebben bocsát meg másoknak, és ez saját lelki életére is pozitív hatást gyakorol, elmélyíti Isten iránti szeretetét, és azt a tudatot, hogy „kegyelem által él”. Csakis saját korábbi bűnösségének tudata teszi őt fogékonnyá és képessé a mások iránti megbocsátásra, mivel így láthatja be, hogy semmivel sem jobb másoknál.

Végző soron egyetlen „feltétele” van annak, hogy a bűnbocsánat véglegessé váljék: az, ha életben tartjuk, lelkünkben tápláljuk Isten irántunk gyakorolt irgalmasságát. A korábbi megbocsátást

akkor „veszíti el” az ember, ha saját döntése nyomán „elfelejtkezik” erről. A bűnbocsánat végső célja ugyanis az, hogy az embert alkalmassá tegye az Istenéhez hasonló irgalmasságra, erre pedig úgy lehet képes valaki, ha folyamatosan megemlékezik a saját büntartozását is elengedő Istenről. Ha ezt elmulasztja, úgy törvényszerűen esik vissza a régi, irgalmasságra képtelen állapotába.

Ezt fejezi ki a példázatbeli uralkodó bánásmódja, mely ismét adósként kezeli az engesztelhetetlen szolgát: „Az ő ura pedig megharagudott, és átadta őt a hóhérok kezébe, míg nem megfizeti, amivel tartozik” (Mt 18,34). Párhuzamba állíthatjuk ezzel az Ezékiel könyvében található határozott kijelentést: „Mikor ezt mondom az igazról: élvén éljen; és ő bízván az ő igazságában, gonoszságot cselekszik: semmi igazsága emlékezetbe nem jő, és gonoszsága miatt, melyet cselekedett, meghal” (Ezék. 33,13). Nem Isten önkényes végzésének köszönhető, hogy nem emlékezik meg a bűnbocsánatot nyert és talán egy ideig az igazságban járó ember korábbi igazságáról, ha szándékosan vétkezik, hanem ennek az az oka, hogy ilyenkor ismét a bűnnel fertőzött természet irányítja a cselekedeteit, és Isten mindig csak az ember jelenlegi állapota alapján tudja megítélni őt. Az ember tehát mintegy maga semlegesíti korábbi igazságát, ha visszatér az öngigazultság, ezzel együtt az irgalmatlanság és a bűn útjára, még ha bűnössége esetleg nem is a korábban elkövetett cselekedetekben ölt újra testet.

Jézus tehát Péter kérdésből kiindulva arra mutatott rá, hogy a megbocsátásnak azért nincs végső, számszerűsíthető mértéke, mert a bűnbocsánatot nyert ember *nem tehet mást*, mint hogy *maga is megbocsát*, amire az Isten iránti hála indítja, függetlenül attól, hogy ezt mások hogyan viszonyozzák. Utalt azonban arra is, hogy a megbocsátás akkor jut teljességre, ha a megbocsátásra szoruló ember részéről is pozitív válasszal találkozunk, ugyanis a bűn ekkor tekinthető elrendezettnek

VI.2. Gyakorlati irgalmasság és felebaráti szeretet

- Az irgalmas samaritánus (Lk 10,25-37)

A példázat szövege:

10,25 És íme egy törvénytudó felkelt, e szavakkal kísértve őt: Mester, mit cselekedjem, hogy az örök életet vehessem? 26 Ő pedig mondta neki: A törvényben mi van megírva? Hogyan olvasod? 27 Az pedig így felelt: Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből és teljes lelkedből és minden erődből és teljes elmédből; és a te felebarátodat, mint magadat. 28 Monda pedig annak: Jól felelél; ezt cselekedd, és élsz. 29 Ő azonban igazolni akarva magát, monda Jézusnak: De ki az én felebarátom? 30 Jézus pedig így felelt: egy ember ment alá Jeruzsálemből Jerikóba, és rablók kezébe esett, a kik őt kifosztva és megsebesítve elmentek, és ott hagyták félholtan. 31 Történet szerint pedig ment alá azon az úton egy pap, a ki őt látva, elkerülte. 32 Hasonlóképpen egy lévita is, mikor arra a helyre ment, és látta őt, elkerülte. 33 Egy samaritánus pedig az úton haladva odaért, a hol ő volt: és mikor őt látta, könyörületességre indult. 34 És hozzá járulva bekötözte annak sebeit, olajat és bort töltve azokba; és felhelyezte őt az ő tulajdon állatára, és elvitte a vendégfogadó házhoz, és gondját viselte neki. 35 Másnap pedig elmenőben két pénzt vett ki, odaadta a gazdának, és mondta neki: Viselj gondot rá, és valamit ezen fölül ráköltesz, én mikor visszatérek, megadom neked. 36 E három közül azért kit gondolsz, hogy felebarátja volt annak, a ki a rablók kezébe esett? 37 Az pedig monda: Az, a ki könyörült rajta. Monda azért neki Jézus: Eredj el, és te is akképpen cselekedj.

Amint azt az adós szolga példázata kapcsán már említettük, Isten célja az, hogy az embert az önmagáéhoz hasonló irgalmasságra tegye képessé, illetve alkalmassá. Alátámasztja ezt Jézus Luk. 6,36-ban feljegyzett kijelentése is: „*Legyetek azért irgalmasok, miként a ti mennyei Atyátok irgalmas*”. Úgy is fogalmazhatunk tehát, hogy az ember életének végső és legnemesebb célja az Istenéhez hasonló irgalmasság elsajátítása, illetve gyakorlása.

Ezen irgalmasság mibenlétét szemlélteti az irgalmas samaritánusról szóló példázat. Elmondásának indítékát egy írástudó kérdése képezte, melyben a kérdező az örök élet feltételét tudakolta. Jézus kérdésével a törvény Isten és a felebarát szeretetére vonatkozó követelményeire irányította a figyelmet, bebizonyítva a kérdezőnek, hogy maga is jól ismeri az örök életre való alkalmasság feltételeit. Az ezt követő felvetés - „Ki az én felebarátom?” - egyrészt önigazolási szándékot tükrözött, másrészt azonban részben befolyásolta a zsidók felebaráti szeretetről vallott felfogása is:

„A zsidók között a „ki az én felebarátom” kérdés véget nem érő vitát indított el. A pogányokat és a samaritánusokat illetően semmi kétségük nem volt. A pogány és a samaritánus idegen és ellenség volt. De hol van a határ saját népüknél és a társadalom különböző osztályainál?! A papok, a rabbik, a vének ceremóniákat ceremóniára halmoztak, hogy megtisztítsák magukat. Kit tartanak ezek az emberek felebarátjuknak? Ha a tudatlan és felszínes tömeggel érintkeznek – tanították -, sok szenny rakódik rájuk, amelyet csak fáradtságos munkával lehet eltávolítani. Felebarátjuk-e vajon a „tisztátalan” is?” ... A törvénytudó nem volt megelégedve a farizeusok magatartásával és cselekedeteivel. Tanulmányozta a Szentírást, mert meg akarta ismerni mondanivalóját. Mélységesen érdekelte ez a kérdés, és őszintén kérdezte: „Mit cselekedjem?”. Válaszában, amelyben meghatározta a törvény követelményeit, figyelmen kívül hagyta a ceremoniális és rituális előírások tömkelegét. Ezeknek nem tulajdonított jelentőséget. Csak azt a két nagy elvet nevezte meg, amelytől „függ a törvény és a próféták” (Mt. 22:40) ... A törvénytudó tudatában volt annak, hogy nem tartotta meg sem az első négy parancsolatot, sem a többi hatot. Jézus fürkésző kérdésének súlya alatt bűnösnek érezte magát, de bűnei megvallása helyett igazolni próbálta őket. Az igazság elismerése helyett azt igyekezett bebizonyítani, hogy milyen nehéz a parancsolatokat megtartani. Azt remélte, hogy ezzel elháríthatja az ítéletet, és sikerül igazolnia magát a nép előtt.”²

Jézus ezúttal egy olyan, minden bizonnyal a való életből vet történetet mond el, mely többek között burkoltan megrója a farizeusok és írástudók által vallott felfogást, nevezetesen, hogy a törvény ismeretének pusztá ténye előnyt biztosít számukra az örök élet szempontjából. A példázat olyan embert állít előtérbe, akit a zsidó vallási vezetők szinte már emberszámba sem vettek. Ján. 8:48-ból tudhatjuk, hogy a „samaritánus” kifejezést egy ízben egyenesen szitokszóként alkalmazták Jézusra, amikor érvekkel már nem tudták megcáfolni tanítását, ami világosan mutatja a samaritánusokkal szembeni indulatokat is.

A rablók által kifosztott és félholtra vert ember egyszerre jelképez mindenkét, aki kiszolgáltatott helyzeténél fogva segítségre szorul. A példázat a szeretet legáltalánosabb formájával, a felebaráti szeretettel foglalkozik, ahol nem a segítségre szoruló ember személye, hanem a segítségre való ráutaltság ténye számít, akár konkrét fizikai, akár lelki értelemben. Jézus lényegében már itt megválaszolta az írástudó eredeti kérdését: felebarátunk tekinthető mindenki, akinek helyzete alkalmat ad az irgalmasság gyakorlására. A „felebarát”-nak fordított görög *plésziosz* szó eredeti jelentése ugyanis: „közel lakó, szomszéd”.

Jézus további célja azonban az írástudó helytelen felfogásának helyretétele volt. Ennek érdekében állította szembe egyfelől a pap és a lévita, másfelől pedig a samaritánus magatartását. A pap és a lévita - azaz a zsidó nép körében köztiszteletben álló emberek – jól tudták, mi lenne az adott helyzetben a teendő, de nem tudták, vagy inkább nem akarták felvállalni a segítségnyújtással járó „fáradtságot”.

2 E.G. White: Jézus példázatai, 262-263. o.

A samaritanus esetében ezzel szemben egyáltalán nem volt magától értetődő a segítségnyújtás: először is, a sebesült ember – figyelembe véve az útvonalat – zsidó volt, azaz ellenséges népcsoporthoz tartozott, azonkívül idegen, ráadásul egy samaritanusnak egy zsidó emberhez képest sokkal homályosabb fogalmi lehetnek a szeretet parancsolatáról. Mindennek ellenére azt látjuk, hogy egyedül ő indult könyörületességre a másik ember helyzetét látva, és úticélját időlegesen figyelmen kívül hagyva a lehető legmesszebbmenően gondoskodott megfelelő ellátásról.

Jézus a felebaráti szeretet két fontos jellemvonását hangsúlyozta a samaritanus magatartásával:

- A személyválogatástól való mentesség: mint korábban elmondtuk, a valódi felebaráti szeretetet gyakorló ember nem a másik ember személyére, hanem egyedül a szükségleteire tekint, és nem gondol arra a veszteségre vagy hátrányra, mely ennek során érheti. Jézus az Atya jellemét is ilyenek mutatta be: ld. Mt. 5:44-45.
- Körültekintő és messzemenő segítségnyújtás: a valódi szeretet cselekvő gondosságban nyilvánul meg, és nem elégszik meg félmegoldásokkal, hanem kész a végsőig elmenni a másik ember érdekében. Pál apostol Jézus magatartását mutatja be így: *„Annakokáért az az indulat legyen bennetek, ami volt a Jézus Jézusban is: aki, mikor Istennek formájában volt, nem tekintette zsákmánynak azt, hogy ő az Istennel egyenlő, hanem önmagát megüresítette, szolgai formát vévén föl, emberekhez hasonlóvá révén; és mikor olyan állapotban találtatott, mint ember, megalázta magát, engedelmes lévén haláláig, mégpedig a keresztfának haláláig.”* (Fil. 2 :5-8)

Megfigyelhetjük, hogy Jézus a példázat végére szinte észrevétlenül megfordította az írástudó eredeti kérdését: a „Ki az én felebarátom?” helyett így tette fel a kérdést: „Ki volt a felebarátja annak, aki a rablók kezébe esett?”. Elhibázott tehát az a kérdésfelvetés, hogy kit kell felebarátnak tekintenünk - a helyes kérdés inkább így hangzik: „Kinek lehetek én a felebarátja?”. Az irgalmasság nem vár addig, amíg valaki segítséget kér, hanem elébe megy a másik ember szükségleteinek. Isten cselekvő szeretete akkor tud visszatükröződni egy-egy ember életében, ha ez a szemléletmód határozza meg gondolkodását.

Meg kell jegyeznünk, hogy az irgalmas samaritanus példázatának igen elterjedt egy további, allegorikus értelmezése is, mely a megváltás igazságait véli kiolvasni a cselekmény egyes elemeiből. Ezen értelmezés szerint – röviden összefoglalva - a Jeruzsálemből Jerikóba menő ember az Istentől eltávolodó lelket jelképezi, akit a rablókkal jelképezett démoni lelkek kifosztanak, és tehetetlenül otthagynak. A pap és a lévita a törvényt és az ószövetségi áldozati rendszert példázza, melyek képtelenek segíteni a bűn által tönkretett emberen, a samaritanus pedig a zsidók által megvetett Jézust, aki borral és olajjal – azaz a maga vérével és a Szentlélek vigasztalásával - mossa ki sebeit, majd rábízta őt a fogadósra, vagyis az egyházra, hogy dicsőséges visszajöveteléig viselje gondját.

Azt, hogy jogosult-e ez az értelmezés – és általában az allegorikus értelmezések -, azt a Biblia általános értelmezéstani elvei mellett a példázatok szövegkörnyezetének megvizsgálása segíthet eldönteni. Mindenekelőtt fontos szempont, hogy a példázatok elmondására általában egy-egy konkrét kérdés vagy tisztázandó probléma kapcsán került sor, mint azt az eddigiekben is láthattuk. Amennyiben egy példázatnak a megváltás bizonyos összefüggéseinek szemléltetése volt a célja – mint a búza és a konkoly példázata esetében – akkor ezt mindig konkrét magyarázat teszi egyértelművé. Ha ennek alapján megvizsgáljuk az irgalmas samaritanus példázatát, azt láthatjuk, hogy úgy az írástudó, mint Jézus megnyilatkozásai kizárólag a felebaráti szeretet kérdésre irányultak, sőt Jézus a példázat befejeztével ismét visszautal az eredeti kérdésfelvetésre. Nem találjuk nyomát annak, hogy bármilyen formában szó esett volna a megváltás általános kérdéseiről. Összefoglalóan azt mondhatjuk tehát, hogy noha a példázat egyes részletei önmagukban

alkalmasnak t nnek is a megváltás összefüggéseinek szemléltetésére, a példázat elmondására alkalmas adó kérdésfelvetés, valamint az erre utaló magyarázat hiánya nem indokolják az allegorikus értelmezést.

Általánosságban is elmondható, hogy két hermeneutikai módszert lehet követni a példázatok –  s összességében a bibliai igehek - magyarázata során: az *exegézist*, azaz a szöveg mondanivalójának a belső összefüggések, illetve a szövegekörnyezet alapján történő kifejtését, valamint az *eiszeg zist*, ami a sz veg sszef gg st l alapvetően idegen tartalom belemagyarázását jelenti. Az allegorikus írásmagyarázat a legtöbb esetben az utóbbi elv alkalmazásával jár. Az irgalmas samaritánus példázata esetében látható e próbálkozás fonáksága, mivel a szövegtől idegen – b r önmagában igen tetszetős - tartalom belemagyarázása nem csupán a példázat eredeti mondanivalóját torzítja el, de tág teret ad a különféle önkényes értelmezéseknek is.

VII. Az anyagi javak felhasználásáról szóló példázatok

E példázatok mindegyike az Istentől kapott javak felhasználásának kérdését állítja a középpontba. Mottóként Jézusnak a Hegyibeszédben elhangzott kijelentését írhatnánk föléjük: „*Senki sem szolgálhat két úrnak. Mert vagy az egyiket gyűlöli, és a másikat szereti; vagy az egyikhez ragaszkodik, és a másikat megveti. Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak.*” (Mt. 6,24). Jézus tehát kijelenti, hogy az ember kétféle „szolgálat” között választhat, vagy más szóval: kétféle „úrnak” szánhatja oda magát. E ponton szükséges tisztázni a *mammon* szó jelentését. Szathmáry Sándor ezzel kapcsolatban a következőket írja:

„A mammon szó a héber nyelvből a görögbe átszármaztatott szó, mely idegen. Ott a »bízni« ige szócsaládjából veszi eredetét, és a jelentése: az, amire az ember hagyatkozik, amiben bízunk, az, ami megbízható. A szó az Ószövetségben nem fordul elő, megtalálható azonban a rabbinikus és az esszénusokhoz közelálló irodalomban, tehát Jézus korának nyelvéhez tartozik. Az újszövetségi hagyományban csak a Jézus szájában található. A jelentése egyértelműen ez: amit az ember birtokol, vagyon. A fogalomnak van bizonyos lejtése ebbe az irányba: tisztességtelenül szerzett jószág.... *A vagyon kérdésén dől el az emberi élet.* Az Ige, mely Isten és a mammon közötti döntésre hív fel, világossá teszi: A vagyon az ember urává tud lenni, és ennek az ember mint rabszolga robotol. Az ember ura azonban Isten. *Ha az ember a vagyon után veti magát, akkor túlteszi magát Istenen és törvényén, sőt az embert elvezeti oda, hogy Istent gyűlölje, mert magát a mammonnak átadta....Ki az ember ura? Mire helyezi az ember bizalmát? Kinek szolgál az ember? Ez a kérdés, és a döntés Isten és a mammon között történik.*”³

Jézus tehát abból indul ki, hogy valamilyen formában mindenki szolgál valakinek, illetve valaminek, és szereti azt, mi több, ragaszkodik ahhoz, akinek, vagy aminek szolgál. A kérdés a gyakorlatban úgy vetődik fel, hogy mi is az, amiben az ember örömet lel: a vagyon megszerzése és birtoklása, vagy pedig Isten és az emberek szolgálata? A vagyon itt nem feltétlenül anyagi javakat jelent, hanem vonatkozhat ismeretekre, az emberek elismerésére, kényelemre, stb. is. A példázatok elsősorban a „mammon”, a helytelenül szerzett vagy felhasznált javak szolgálatának, illetve következményeinek bemutatásával állítják döntés elé a hallgatókat.

VII.1. A bolond gazda (Lk 12,13-21)

A példázat szövege, a hozzáfűzött tanítással együtt:

12,13 Mondta pedig neki egy a sokaság közül: Mester, mondd meg az én testvéremnek, hogy ossza meg velem az örökséget. 14 Ő pedig mondta neki: Ember, ki tett engem köztetek bírójává vagy osztóvává? 15 Monda azért nekik: Meglássátok, hogy eltávoztassátok a telhetetlenséget; mert nem a vagyonnal való bővülködésben van az embernek az ő élete. 16 És mondott nekik egy példázatot, e szavakkal: Egy gazdag embernek bőségesen termett a földje. 17 Azért magában így okoskodott: Mit cselekedjem? Mert nincs hová takarnom az én termésemet. 18 És mondta: Ezt cselekszem: Az én csüremeimet lerontom, és nagyobbakat építek; és azokba takarom minden gabonámat és az én javaimat. 19 És ezt mondom az én lelkemnek: Én lelkem,

sok javaid vannak sok esztendőre eltéve; tedd magadat kényelembe, egyél, igyál, gyönyörködjél! 20 Mondta pedig néki az Isten: Bolond, ez éjjel elkérik tőled a te lelkedet; amiket pedig készítettél, kiéi lesznek? 21 Így van dolga annak, aki kincset takar magának, és nem Istenben gazdag.

22 Mondta pedig az ő tanítványainak: Annakokáért mondom nektek, ne aggodalmaskodjatok a ti életek felől, mit egyetek; se a ti testetek felől, mibe öltözködjétek. 23 Az élet több, mint az eledel, és a test, mint az öltözet. 24 Tekintsétek meg a hollókat, hogy nem vetnek, sem nem aratnak; kiknek nincs tárházuk, sem csűrük; és Isten eltartja őket: mennyivel drágábbak vagytok ti a madaraknál? 25 Kicsoda pedig az közületek, a ki aggodalmaskodásával megnövelheti természetét egy arasszal? 26 Annakokáért ha ami a legkisebb dolog, azt sem tehetitek, mit aggodalmaskodtok a többi felől? 27 Tekintsétek meg a liliomokat, mimódon növekednek: nem fáradoznak és nem fonnak: de mondom néktek: Salamon minden ő dicsőségében sem öltözött úgy, mint egy közüjük. 28 Ha pedig a füvet, mely ma a mezőn van, és holnap kemenczébe vettetik, így ruházza az Isten; mennyivel inkább titeket, ti kicsinyhitűek! 29 Ti se kérdezzétek, mit egyetek vagy mit igyatok; és ne kételkedjétek. 30 Mert mindezeket a világi pogányok kérdezik; a ti Atyátok pedig tudja, hogy néktek szükségetek van ezekre. 31 Csak keressétek az Isten országát, és ezek mind megadotnak nektek. 32 Ne félj te kicsiny nyáj; mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy nektek adja az országot. 33 Adjátok el amitek van, és adjatok adományt; szereztek magatoknak oly erszényeket, melyek meg nem avulnak, elfogyhatatlan kincset a mennyországban, ahol a tolvaj hozzá nem fér, sem a moly meg nem emészti. 34 Mert ahol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is.

Jézus fent idézett kijelentését éles fényben világítja meg a bolond gazda példázata. A példázat elmondásának előzménye az volt, hogy egy ember örökösödési vitában való igazságtételt kért Jézustól. Jézus válasza kifejezte, hogy neki nem feladata igazságot tenni vagyoni ügyekben, de ezen túlmenően rámutatott arra, hogy a kérés hátterében a „telhetetlenség” áll, az igazi problémát ez okozza. A példázat közvetlen előzményeként a következő kijelentés szolgált: „Nem a vagyonnal való bővülködésben van az ember élete.” A példázat egy olyan embert állít elénk, aki számára az élet értelmét éppen ez a „bővülködés” jelentette.

A példázatbeli embernek bőven termelt a földje, ami egyszerre volt köszönhető a szorgalmas munkának és Isten gondviselésének. A gazda tehát jól végzett munkájának gyümölcsét élvezte, ami önmagában nem elítélendő. Van azonban egy másik szempont: akkora fölöslege keletkezett, hogy messze meghaladja a szükségleteit. A kérdés az, hogy ezt felismerve mit tesz, mert ez jelenti jellemének próbáját. Fontolgatásában és döntésében csak önző és szűklátókörű szempontok vezérlik, noha olyan terveket sző, melyeket csak kemény munkával valósíthat meg: nagyobb csűröket szeretne építeni, melyek befogadhatnák a termést. Fel sem merül benne, hogy a termést esetleg megoszthatná a rászorulókkal, vagy a megnagyobbított csűrökben felhalmozott tartalékait közkinccsé tehetné, ínségesebb időkre gondolva (vö. József előrelátását 1Móz 41. fejezetében). A fölöslegét csupán a saját kényelmének és gondtalanságának biztosítására kívánja felhasználni.

Az, hogy minderre Isten hogyan tekint, a példázat folytatásából derül ki: a gazdához intézett szózat nyilvánvalóvá teszi, hogy javai fölött ugyan látszólag korlátlanul rendelkezhet, az élete fölött azonban nem. Ha azon az éjjelen „elkérné a lelkét”, hiába van látszólag sok mindene, semmije sem maradna, amit elvihetne magával. Egyedül az igaz életét tarthatná meg, de éppen önmaga mutatta be, hogy ezt mindenestül a mulandó célok szolgálatába állította:

„Ennek az embernek nem voltak a pusztulásra ítélt állatokénál magasabb rendű céljai. Úgy élt, mintha nem volna Isten, sem menny, sem örök élet. Mintha mindaz, ami nála volt, a sajátja lett

volna, és nem tartozna semmivel sem Istennek, sem embernek... Azt az egyet, ami most érték lehetne számára, nem szerezte meg. Önző életével elutasította Isten szeretetét, amely irgalmas cselekedetekben áradhatott volna embertársaihoz. Ezzel az életet is eldobta, mert Isten a szeretet, és a szeretet élet. Ez az ember inkább a földöt választotta, és a földivel együtt meg kell semmisülnie.”⁴

Jézus a következő megjegyzést fűzte a példázathoz: „*Így van dolga annak, aki kincseket takar magának, és nem az Istenben gazdag.*” Ennek hátterén érthetjük meg Jézusnak azt a kijelentését, hogy „*nehéz a gazdagnak a mennyek országába bejutni*”. Nyilvánvalóan nem a gazdagság ténye akadályozza meg ebben az embert, hiszen az Ószövetségben is számos gazdag, de istenfélő emberrel találkozhatunk (Jób, Ábrahám, Boáz, Salamon, életének kezdeti szakaszában, Sába királynője, stb.). Pál apostol szerint sem önmagában a pénz, hanem a „pénz szerelme” minden rossz gyökere (1Tim. 6,10). Azok számára nehéz, szinte lehetetlen Isten országának értékrendjét elfogadni, akik a vagyont jobban szeretik Istennél, így az életükben öncéllá válik, megakadályozva őket abban, hogy önmaguk szempontjain túlra lássanak.

Jézus a példázathoz fűzött, elsősorban a tanítványoknak szóló tanításában fogalmazta meg a helyes magatartást: „*Annakokáért mondom néktek, ne aggodalmaskodjatok a ti éltetek felől, mit egyetek; se a ti testetek felől, mibe öltözködjete. Az élet több, hogynem az eledel, és a est, hogynem az öltözet ... Csak keressétek az Isten országát, és ezek mind megadatnak néktek. Ne félj te kicsiny nyáj; mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy néktek adja az országot. Adjátok el, amitek van, és adjatok alamizsnát; szerezzetek magatoknak oly erszényeket, melyek meg nem avulnak, elfogyhatatlan kincseket a mennyországban, ahol a tolvaj hozzá nem fér, sem a moly mg nem emészti. Mert ahol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is.*” (Lk. 12:22-23, 31-34; vö. Mt. 6:25-33).

A példázatbeli gazdag ember magatartásával szemben tehát Jézus két fontos alapelvet fogalmazott meg: először is azt, hogy Isten nagyon jól ismeri az ember szükségleteit, ezért a javak helyes felhasználására is egyedül ő tehet alkalmassá, mégpedig akkor, ha az ember lemond arról, hogy földi javakban bízzék, ezektől tegye függővé a boldogulását, és Istentől várja mindazt, amire szüksége van. Másrészt az is igaz, hogy kétféle „kincs” létezik: az, amit felhalmozunk, és boldogságunk zálogának tekintjük, de így életünk végén törvényszerűen elveszítjük, valamint az, amelyet továbbadunk, és ezáltal szaporítjuk azt: ezek az Istentől kapott képességek és lehetőségek – az anyagi javak is ilyen lehetőséget jelentenek. Róluk bővebben a talentumok példázatával kapcsolatban szólnak. A „mennyei kincseken” Jézus nem mást ért, mint azokat a jellemvonásokat, melyeket az ember az Istentől kapott anyagi és lelki javak továbbadásával alakít ki, valamint e jellemvonások hatását a körülöttünk élőkre. Ezért az ember erkölcsi minőségét az mutatja meg, hogy önmagára vagy embertársaira fordítja-e az Istentől kapott javakból származó fölösleget, legyen az bármilyen természetű.

VII.2. A hamis sáfár (Lk 16,1-13)

A példázat szövege, a hozzáfűzött magyarázattal együtt:

16,1 Mondta pedig [Jézus] az ő tanítványainak is: 2 Volt egy gazdag ember, akinek volt egy sáfára, s ezt bevádolták nála, hogy eltékozolja a vagyonát. Ezért magához hívta őt, és ezt mondta neki: »Mit hallok felőled? Számolj el sáfárságoddal, mert nem lehetsz többé sáfár«. 3 A sáfár pedig így szólt magában: »Mit tegyek, mivel az én uram elveszi tőlem a sáfárságot? Kapálni nem tudok, koldulni szégyellek. 4 Tudom, mit tegyek, hogy ha elbocsátanak a sáfárságból, befogadjanak engem házaikba«. 5 Magához hívta tehát urának minden adósát, és mondta az elsőnek: »Mennyivel tartozol az én uramnak?« 6 Ő pedig mondta: »Száz korsó olajjal«. Ezt mondta neki: »Vedd írásodat, ülj le, és írd ötvenet«. 7 Ezután egy másiknak ezt mondta: »Hát te mennyivel tartozol? « Az pedig így felelt: »Száz véka búzával«. Mondta neki:

»Vedd írásodat, és írd nyolcvanot«. 8 Az úr pedig dicsérte a hamis sáfárt, hogy eszesen cselekedett; mert a világ fiait esesebbek a világhatalom fiainál a maguk nemében.

9 Én is mondom nektek: szereztetek magatoknak barátokat a hamis mammon révén, hogy amikor elfogy⁵, befogadjanak benneteket az örök hajlékokba. 10 Aki a legkisebb dolgokban hű, az a sokon is hű, és aki a legkisebb dolgokban hamis, az a sokon is hamis. 11 Ha azért a hamis mammonon nem voltatok hűek, ki bízná rátok az igazi kincset? 12 És ha a másén nem voltatok hűek, ki adja majd nektek oda azt, ami a tiétek? 13 Egy szolga sem szolgálhat két úrnak, mert vagy az egyiket gyűlöli és a másikat szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik és a másikat megveti. Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak.

A bolond gazda példájával szembeni pozitív magatartást a hamis sáfár példázata mutatja be, jóllehet igen sajátos módon. A sáfárság azt jelentette, hogy a tehetősek emberek megbíztak valakit vagyoniuk kezelésével, annak érdekében, hogy bölcsen gazdálkodva gyarapítsák azt. A sáfár tehát szabad kezet kapott a vagyon kezelésére, de megbízójának szigorú elszámolással tartozott. A példázatbeli sáfár ezzel szemben rosszul gazdálkodott megbízója pénzével, amiért elbocsátás fenyegette. Saját jól felfogott érdekétől vezettetve megdöbbentő megoldáshoz folyamodott: gazdájának adósaival a ténylegesnél kevesebbet követelt vissza, amivel még jobban megkárosította gazdáját, sőt az adósokat is hazugságra buzdította, de ezzel elnyerte rokonszenvüket. Még különösebb, hogy maga a gazda is megdicséri ezért az eljárásáért. Mit is kívánt tehát szemléltetni Jézus e példázattal?

A példázat a sáfár személye köré összpontosul, a többi szereplő alapvetően kiegészítő szerepet játszik (ez alól talán a történet legelején és végén megjelenő gazda szerepe jelent kivételt). A görög *oikonomosz* szó kifejezi, hogy olyan emberről van szó, aki teljeskörűen – ma úgy mondanánk, tulajdonosi felelősséggel – rendelkezik a gazda vagyona fölött, mely azonban ténylegesen nem az övé, csak kezelésre adatott. A lelki értelemben vett sáfárság mibenlétét jól kifejezi Pál apostol kijelentése: „*Úgy tekintsen minket az ember, mint Krisztus szolgáit és Isten titkainak sáfárait. Ami pedig egyébiránt a sáfároknak megkívántatik, az, hogy mindegyik hűnek találtsék*” (1Kor 4,1-2). A sáfárság célja, hogy ki-kí a maga képességei szerint kamatoztassa, lehetősége szerint gyarapítsa Isten rábízott javait⁶. Ezzel feltűnő módon áll szemben a példázatbeli sáfár magatartása, aki éppenséggel a hűség terén találhatók könnyűnek. Bár a példázat csak „bevádolásról” beszél, a sáfár további magatartása érzékelteti, hogy e vádak nem alaptalanok.

Ha a fentiekből kiderült, hogy a sáfár korántsem hűségesen látta el feladatát, hanem rosszul gazdálkodva tékozolta gazdája vagyonát, a továbbiakban egy újabb erkölcsi hiányossága tűnik elő: saját jövőjének biztosítása érdekében arra is képes, hogy gazdáját tovább károsítva a jogos tartozásnak csak bizonyos százalékát kérje számon az adósoktól – bízva abban, hogy hálából befogadják hajlékaikba. Még megdöbbentőbb, hogy ezért gazdájától dicséretet kap, annak elismeréseként, hogy az adott helyzetben ügyesen feltalálta magát, és hatékonyan cselekedve előnyösebb helyzetbe hozta magát. Hangsúlyozni kell, hogy a gazda ez esetben nem azonosítható minden további nélkül Istennel – az ezzel ellenkező feltételezés komoly félreértésre adna okot. Ezt egyértelművé teszi Jézus hozzáfűzött magyarázata, mely szerint a példázat teljes egészében „e világ fiairól szól”. Ortensio da Spinetoli olasz írásmagyarázó ezzel kapcsolatban a következőket írja:

„A példázat alkotója nem akarja azt a benyomást kelteni, hogy szemet hunyt az ilyesfajta eljárás fölött. Ha pillanatnyilag nem is ítéli el nyíltan az elkövetett csalást, tudatja, hogy a játék lelepleződött

5 A különböző fordítások eltérően adják vissza e szókapcsolatot. A Károlinál és több angol fordításban található „amikor meghaltok” értelmezéssel ellentétben a Luther-fordításban ezt olvassuk: „wenn er [der ungerechte Mammon] zu Ende geht”, vagyis „amikor [a hamis mammon] elfogy”. A görög *ekleipó* egyik jelentése „elfogy, elmúlik”, és vonatkoztatható ugyan az élet elmúlására is, de a szövegkörnyezet inkább a „hamis mammon”, azaz a vagyon elfogyására, megszűnésére vonatkozó értelmezést támogatja, ezért mi is ezt követjük.

6 Ld. ennek kissé más formában, de nagyjából azonos tartalommal történő megfogalmazását a talentumok példázatában (Mt 25,14-30).

(8. v.). Nyilvánvaló, hogy a gazda nem hagyhatja jóvá a kárára elkövetett lopást, és ezért ezt nem is szükséges megemlíteni. Ellenben meglepődik az intéző ügyességén és agyafúrtságán, amelynek révén gyorsan ki tudott jutni kellemetlen helyzetéből. Az intéző továbbra is tolvaj, de ügyes és rátermett ember. A gazda váratlanul bölcs mesterként lép elő. A tisztességtelen intéző előrelátó magatartása arra készíti őt, hogy az emberek kétféle csoportját állítsa egymással szembe: ezek az "e világ fiai" és a "világosság fiai" (8. v.). Nem nehéz megállapítani, hogy kikről van szó. A "fiú" kifejezés sémitizmus, amely meghatározott közösség, iskola vagy szekta tagját jelenti. A szövegben az e világ fiai azok, akik a hamis sáfár, illetve a gazda társaságába tartoznak, vagyis olyan emberek, akik földi ügyletekkel és egymás kölcsönös becsapásával foglalkoznak. Az ő "nemük" azok a társaik, akikkel közös érdekeik vannak (8. v.). A "gazda" dicsérete előrelátásukat, okosságukat (*phronimóteroi*) hangsúlyozza, és nem erényes életüket.⁷

Noha a sáfár magatartása a bibliai etika alapján semmiképpen nem igazolható, egyvalami mégis figyelemre méltó. A szorult helyzetben levő intéző felismeri, hogy akkor nyerheti meg az adósok rokonszenvét, ha – gazdája megkárosításával ugyan, de – „jót cselekszik” velük. Azzal a rábízott vagyonnal, amit addig tékozolt, most célirányosan, sajátos módon „jótékonykodva” próbál magának barátokat szerezni. Azért fontos ezt kihangsúlyozni, mert Jézus magyarázatában fontos szerepet kap a „barátok szerzésének” mikéntje, ami kulcsfontosságú a negatív példán alapuló szemléltetés megértéséhez.

A példázat üzenetének egyik kulcsa a fentebb már idézett kijelentés, ti. hogy a „világ fiai” – az önzés és önérdek életrendjét követő emberek – „a maguk nemében” gyakorta eszesebbek saját érdekeik érvényesítésében, mint azok, akik Isten szolgálatára szánták magukat. E ponton történik meg a két csoport szétválasztása, de ennek során burkolt feddésben részesülnek az utóbbiak, anélkül azonban, hogy az előbbieket Jézus részéről dicséretben részesülnének, mint azt fentebb már láttuk. A dicséret csak a „világ fiai” értékrendjén belül érvényes, Jézus nem hagyja jóvá. Ő a „világosság fiait” szeretné elismerésben részesíteni, akiknek egyenesen feladatuk lenne az, amit a sáfár ösztönösen – jóllehet jogtalanul – tesz meg a más vagyonával: a kapott javak bölcs, megfontolt „elosztása”, a rászorulóknak javára történő kamatoztatása. Jézus másutt egyértelműen erre szólít fel: „Adjátok el, amitek van, és adjátok alamizsnát; szerezzetek magatoknak oly erszényeket, melyek meg nem avulnak, elfogyhatatlan kincset a mennyországban, ahol a tolvaj hozzá nem fér, sem a moly meg nem emészti. Mert ahol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is” (Luk 12,33-34).⁸ A „világosság fiai” gyakorta nem eléggé következetesek ennek gyakorlásában, és ezért éppen a vagyonhoz való ragaszkodás által válnak tékozlókká, mivel az a kincs, amit nem osztottak szét, legkésőbb a haláluk után kárba vész.

A fejezet bevezetésében már rámutattunk, hogy a „hamis mammon” a múlandó, földi javak összefoglaló megnevezése, melyre „e világ fiai” az életüket és bizodalmaikat alapozzák. Maga a földi vagyon azonban nem feltétlenül negatív értelel szerepel itt: öncélú felhalmozása nem helyes ugyan, de fel lehet használni arra, hogy „barátokat szerezzünk” vele. A szó szerint „hamis mammonból” szókapcsolatot helyesebb úgy fordítani, hogy „a hamis mammonnal” („a hamis mammon segítségével”), egyébként könnyen félreérthető lenne, azt sugallva, hogy a világosság fiai a hamis mammon szolgálói közül nyerjenek meg Istennek embereket, szerezzenek maguknak barátokat. Ez utóbbi értelmezés önmagában nem állna ugyan ellentétben más bibliai kijelentésekkel, de Jézus itt nem erről beszél. Egyértelműen arról van szó, hogy a hamis mammon mint eszköz segítségével szerezzenek maguknak a múlandó kincsek szétosztása révén barátokat azok, akik a „világosság fiainak”, Isten szolgálóinak vallják magukat. A sáfár eljárása egyetlen szempontból

7 Ortensio da Spinetoli: *Lukács – A szegények evangéliuma*. (Ford. Turay Alfréd). A fordítás alapjául szolgáló mű címe: Ortensio da Spinetoli: Luca (Assisi, 1986. II. edizione, Cittadella Editrice). A könyv online változata, a 16. fejezet magyarázata, URL: <http://www.theol.u-szeged.hu/konyvtar/lukacs/30tihat.html#Heading2>.

8 Ugyanez a felszólítás jelenik meg a gazdag ifjú történetében is: „Ha tökéletes akarsz lenni, eredj, add el a vagyonodat, és oszd ki a szegényeknek; és kincsed lesz a mennyben; és jér és kövess engem” (Mt 19,21; vö. Luk 12,33).

pozitív példa: az adósokkal megosztja a gazdája által rábízott javakat, amire nem lenne joga, de amire érdekei indítják. A „világosság fiaira” maga Isten bíz javakat, azért, hogy azokat a fizikai és lelki értelemben rászorulóknak javára kamatoztassák, és így szerezzenek maguknak barátokat, hogy életük végén, illetve amikor a hamis mammonnak már nem lesz jelentősége, bebocsátást nyerjenek az örök hajlékokba, vagyis az örök életbe.

A gondolatmenet azonban itt még nem ér véget, hiszen Jézus a 10. versztől további kijelentéseket fűz az eddigiekhez, amelyek már túlmutatnak a példázat szorosán vett üzenetén. Mint fentebb említettük, Jézus szembeállítja a hamis mammont az „igazi kincssel” (a görög szövegben „a valódit” jelentésű *to aléthinon* szerepel, a „hamis” ellentétéként”). Ezen túlmenően érzékelteti, hogy a „hamis mammon” helyes felhasználása csak a „legkisebb” – úgy is mondhatnánk, elemi – dolog a tanítványok számára. A valódi „kincset” azok a feladatok, képességek és áldások jelentik, melyeket ennek az elemi feltételnek a teljesítését követően nyer el az ember. Ezt érzékelteti a fent idézett felszólítás is Luk 12,33-34-ből: az anyagi javak „eladása”, a felhalmozásról és önző szempontú felhasználásról való lemondás révén tesz szert az ember valódi, menyei kincsre. A vagyon „elosztása” a gazdag ifjú történetében is csupán az első lépés a „mennyei kincsek” megszerzéséhez, melyek Jézus követésében teljessé válnak ki (ld. Mt 19,21; Mk 10,21; Lk 18,22).

Sokatmondó a folytatás is: a „másét” szembeállítja azzal, ami a tanítványok „sajátja”. Természetesen itt is ugyanarról van szó, mint az előző versben. Az anyagi javak csupán Isten által adott eszközt jelentenek mások megnyerésére, de a valódi kincset az jelenti, amit személyes tulajdonként kapnak: a lelki képességek és áldások, melyek helyes kamatoztatásával „gazdagon” (vö. 2Pét 1,11) mehetnek be az örök életbe, immár nem „sáfárként”, hanem tulajdonosként⁹, és megszerzett képességeik nyomán további, a földieknél sokkalta nagyobb feladatok elvégzésére is alkalmasakká válnak.

Mindazonáltal továbbra is fontos az anyagi javakban való hűség szerepe, mert ez a „próbaköve” annak, hogy a nagyobb és értékesebb dolgokban is megfelelő hűséget tanúsíthassanak. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az anyagi javak kezelésében való hűség és becsületesség elsajátítása és következetes gyakorlása teremti meg az alapját annak, hogy az ember magasabb rendű képességeivel is helyesen „sáfárkodjék”. Ismét Ortensio da Spinetoli idézzük:

„Nem a hamis vagyon, vagyis nem a felhalmozott anyagi javak kezelése a legnehezebb dolog. Ez csupán a magasabb rendű vállalkozások próbaköve. Mint ahogyan a polgári társadalomban a megbukott gondnok más gazdánál sem kap könnyen új feladatokat, ehhez hasonlóan Krisztus tanítványa sem tarthat igényt arra, hogy eljut majd az igazság mélyebb ismeretére és az üdvösség javainak biztonságos birtoklására, ha nem bizonyította elemi szinten evangéliumi elkötelezettségét... Ha az ember az anyagi javak kezelésében vagy használatában, amelyek végső fokon sosem a sajátjai, hanem Istenhez és másokhoz tartoznak, hűtlennek bizonyul, ez elegendő ok arra, hogy alkalmatlannak találtsák sajátjának, azaz a lélek javainak kezelésére (12. v.). Ez még mindig a rossz vagyonkezelő kudarcának tanulsága, amely félelemmel kell eltöltsen a híveket, akik arra kaptak hívást, hogy sokkal nagyobb és kockázatosabb "ügyet intézzenek", mint "saját" üdvösségük munkálása. Ha az intéző, akinek csak kevés számlát kellett rendeznie, pórul járt, még inkább megtörténhet ez a keresztténnyel vagy a lelkipásztorral, aki sokkal felelősségteljesebb munkát végez.”¹⁰

Természetesen nem csupán a pénzről vagy egyéb anyagi természetű javakról (élelem, ruházat, stb.) van itt szó, hanem tágabb értelemben olyan, szintén „javakként” megjelenő, alapvető dolgokról is, mint pl. az idő vagy az emberi kapcsolatok lehetőségei (utóbbiakat az üzleti életben sem véletlenül hívják „kapcsolati tőkének”). A „javak megosztását” képezi pl. a vendégszeretet is, ahol az ember

⁹ Ugyanezt fejezi ki Jer 45,5-ban a „lelkedet zsákmányul adom néked” kijelentés is: a hitben állhatatos ember földi élete lezárulásával örökre „tulajdonba” kapja saját győzedelmes életét.

¹⁰ Spinetoli, uo.

anyagi javain túl idejét és figyelmét is másoknak szenteli, ahelyett, hogy valamilyen időrábló, haszontalan tevékenységre fordítaná (lásd ennek az adakozással együtt történő ajánlását Róm 12,13-ban).

Pál apostol Róm 12,6-9-ben rövid áttekintést ad azokról az „ajándékokról” (*khariszmata*), melyek már e magasabb rendű feladatokat foglalják magukban: „*Minthogy azért külön ajándékaink vannak a nékiünk adott kegyelem szerint, akár írásmagyarázás, a hit szabálya szerint teljesítsük; a szolgáló szolgáljon, a tanító tanítson, a vigasztaló vigasztaljon, az adakozó nyílt szívvel, a könyörülő örömmel tegye*”. Az örök életre kiható „saját” képességek ilyen készséges, tudatos kiaknázásához a „kapott” javak kezelésében való hűség elsajátításán keresztül vezet az út.

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy a hamis sáfár példázata esetében a negatív példán alapuló szemléltetés ugyanazt az önmagában erkölcsileg elítélendő magatartást használja fel két fontos üzenet megszólaltatására. Ezek egyike az, hogy „e világ fiai eszesebbek a világosság fiainál a maguk nemében”. Más szóval: azok, akik Isten szolgálóinak vallják magukat, magas rendű elhívásuk ellenére gyakorta sokkal kevésbé talpraesetten és hatékonyan kezelik az Istentől kapott és mások érdekében felhasználható anyagi javakat, mint az önzés életrendjét követők teszik ezt saját boldogulásuk érdekében. Ilyen szempontból a példázat egyszerre feddés és ösztönzés, melyet Jézus magyarázata is megerősít. Másfelől egy ezen túlmutató szempont is megjelenik benne, amennyiben az előbbieknél „sokkal inkább” hűségesebbnek és hatékonyabbnak kellene lenniük az Istentől kapott ideiglenes javak („hamis mammon”) kezelésében és felhasználásában, hiszen esetükben ez csak előfeltétele annak, hogy valódi feladatukhoz, az „igazi kincsek”, az örök életre alkalmassá tevő lelki képességek és felelősségek kezeléséhez is felnőjenek.

VII.3. A gazdag ember és Lázár (Lk 16,19-31)

A példázat szövege:

16,19 Volt pedig egy gazdag ember, és öltözött bíborba és patyolatba, mindennap dúsan vigadozva: 20 És volt egy Lázár nevű koldus, ki az ő kapuja elé volt vetve, fekélyekkel tele. 21 És kívánt megelégedni a morzsalékokkal, melyek a gazdag asztaláról hullottak; de az ebek is nyalogatták az ő sebeit. 22 Történt pedig, hogy meghalt a koldus, és az angyalok Ábrahám kebelébe vitték; meghalt pedig a gazdag is, és eltemették. 23 És a pokolban felemelte az ő szemeit, mert kínokban volt, és látta Ábrahámot távol, és Lázárt annak kebelében. 24 És felkiáltott: Atyám Ábrahám! könyörülj rajtam, és bocsásd el Lázárt, hogy mártsa az ő ujjának hegyét vízbe, és hűsítse meg az én nyelvemet; mert gyötrettetem e lángban. 25 Mondta pedig Ábrahám: Fiam, emlékezzél meg róla, hogy te javaidat elvetted a te életedben, hasonlóképen Lázár is az ő bajait: most pedig ő vigasztaltatik, te pedig gyötrettetel. 26 És mindenekfelett, mi köztünk és ti közöttetek nagy szakadék van, így akik akarnának innét tihozzátok átmenni, nem mehetnek, sem azok onnét hozzánk át nem jöhetnek. 27 Monda pedig amaz: Kérlek azért téged Atyám, hogy bocsásd el őt az én atyám házához; 28 Mert van őt testvérem; hogy bizonyoságot tegyen nékik, hogy ők is ide, e gyötremnek helyére ne jussanak. 29 Mondta néki Ábrahám: Van Mózesök és prófétáik; hallgassák őket. 30 Amaz pedig így felelt: Nem úgy, atyám Ábrahám; hanem ha a halottak közül meggy valaki hozzájok, megtérnek! 31 Ő pedig mondta néki: Ha Mózesre és a prófétákra nem hallgatnak, az sem győzi meg őket, ha valaki a halottak közül feltámad.

A gazdag ember és Lázár példázatára gyakorta úgy hivatkoznak, mint ami az örök szenvedés, illetve

a halál utáni azonnali igazságszolgáltatás tanát támasztja alá. Vannak, akik azt is kétségbe vonják, hogy itt egyáltalán példázatról van szó, s ennek során többek között arra hivatkoznak, hogy a koldusnak konkrét neve van, ami más példázatokra nem jellemző, továbbá maga a szöveg sem példázatként hivatkozik a történetre. A példázat üzenetének kifejtése előtt tehát ezeket a kérdéseket kell tisztáznunk.

Való igaz, hogy a példázat látszólag a halál utáni azonnali üdvözülést, illetve szenvedést tanítja, de markánsan ellenkezik más Ó- és Újszövetségi igékkel, melyek szerint a halál nem más, mint öntudatlan állapotban történő „alvás” (lásd pl. Préd 3,19-21; 9,6-8; Dán. 12,2; 1Thessz. 4,13-17). Emlékezhetünk továbbá a jegyzet bevezetőjében említett, régi alapelvekre is, hogy példázatra nem építhető dogmatikai tanítás, ugyanis a példázatok célja egy adott igazság szemléltetése, nem pedig ilyen igazságok megfogalmazása. Végezetül meg kell vizsgálnunk, hogy lehetett-e célja Jézusnak a halál utáni állapotra vonatkozó tanítás megfogalmazása a példázat előzményeinek hátterén.

Ha megvizsgáljuk a példázat előzményét, láthatjuk, hogy elmondásának oka a farizeusok gúnyolódása volt, melyet a hamis sáfárról szóló példázat váltott ki: „Hallották pedig ezeket a farizeusok is, akik pénzszeretők voltak, és gúnyolták őt” (Lk 16,14). Erre Jézus néhány feddő kijelentéssel válaszolt, ami a farizeusok általános kegyességi felfogásának, illetve egyes tanításainak megrovását tartalmazta. Ezután hangzott el a történet, mely a gazdag és Lázár magatartását, illetve halál utáni sorsát állítja szembe egymással. Láthatjuk tehát, hogy a halál utáni állapot kérdése fel sem merült, a fő kérdés a teljes fejezeten belül a vagyon felhasználása körül forog. A példázat mondanivalója tehát nem az ember halál utáni állapotára vonatkozik.

Ezzel egy időben fel kell hívnunk a figyelmet egy, a farizeus Josephus Flaviustól származó vitairatra, mely szó szerinti egyezéseket tartalmaz a példázat egyes részleteivel. Az alábbiakban e dokumentumból kivonatolva idézünk, dőlt betűvel kiemelve a példázatban is előforduló elemeket:

"A hádes a világ rendezetlen, befejezetlen része, föld alatti világ, ahová ennek a világnak a világossága nem jut le, tehát nincs világosság, hanem szüntelen sötétség uralkodik. Ez a hely a lelkek számára van fenntartva, hol angyalok őrzik őket, és kinek-kinek élete és cselekedetei szerint, bizonyos idejű büntetést osztogatnak. (...) Ebben a világban külön helye van az *olthatatlan tűznek*, amelybe, úgy gondoljuk, még senkit nem dobtak, de az Istentől meghatározott napra elő van készítve. Akkor az igaz ítélet kiosztja mindenkinek, amit megérdemel. A hamisakat, engedetleneket, bálványtisztelőket, tisztátalan kezűeket... örök büntetéssel büntetik meg. Az igazak pedig romolthatatlan, örök országot kapnak. Most az igazakat is a hádesbe küldik, de nem oda, ahová a gonoszokat. (...) Van egy lejárát abba a világba, s a kapunál a lelkek fölé rendelt angyalok vezetik az érkezőket, de nem egyformán. Az igazakat jobb kezüknél vezetik és örömhimnuszokkal viszik a világosság honába..., az atyák színe elé. Ott várakoznak az örök életre, amely a mennyben lesz, és ezt a világot követik. Az igazak várakozási helyét mi *Ábrahám kebelének* nevezzük. (...) A gonoszokat viszont bal kéz felől vonszolják a bűnhődés helyére. Nem önszántukból mennek, hanem erőszakkal hurcolják őket, mint foglyokat. A föléjük rendelt angyalok szidják őket, s rettenetesen néznek rájuk..., odahúzzák őket a pokol mellé..., hallják szüntelenül a tűz ropogását, és *annak hevétől szenvednek*... A jövődő ítélet rettegetéseivel telnek el... De nemcsak ennyi ám, nem elég ez, hanem *látják az atyák helyét (kórusát) és az igazakét*..., de *köztük mély és széles szakadék van*..., és *azon átmenni nem lehet*."¹¹

A feni idézet tehát arról tanúskodik, hogy a farizeusok túlvilágról való elképzelése számos, a Szentírástól idegen elemet tartalmazott. Ha ez így van, felvetődik a kérdés, hogy Jézus miért mondott el egy alapvetően hamis felfogásra épülő történetet? Erre azzal válaszolhatunk, hogy egyetlen oka lehetett erre: szembesíteni kívánta a farizeusokat azzal, hogy a saját felfogásuk szerint is a pokol kínjai várják a koldus szenvedéseit semmibe vevő gazdag embert Egyes források szerint

11 "Discourse to the Greeks Concerning Hades". In: *The Complete Works of Josephus*. Grand Rapids, Mich. : Kregel Publications, 1960, 637. o

Jézus egy közszájon forgó, régi, több helyen is megörökített történetet mondott el módosított formában: az eredeti változatban egy szegény írástudó részesül halála után megtiszteltetésben egy gazdag vámszedővel szemben. Jézus nem a téves elképzelést hitelesítette tehát, hanem saját tanításukat fordította gúnyolói ellen.

Ami a koldus nevét illeti, az a héber „Eleázár” vagy „Eliézer” (*él-jézer*) névből származik, aminek jelentése: „Isten megsegít”. Egyes források a név görög formája („Lazarosz”) alapján kapcsolatba hozzák a nevet a *ló-’ázár* (héb. „nincs segítség”) kifejezéssel is¹², azaz valószínűsíthetjük, hogy kettős értelmű, jelképes névről van szó: emberi szempontból „nincs segítség”, Isten viszont képes „megsegíteni”. Jézus tehát a koldus helyzetét, illetve lelkiületét érzékelteti a névadással: számára már végképp nem marad más lehetőség, mint hogy Istenre bízva sorsát, tőle várja a könyörületeséget, ha már az emberektől ezt nem kaphatta meg. Jézus ezzel minden bizonnyal arra kívánta felhívni a figyelmet, hogy amiként a gazdagság sem bűn önmagában, a szegénység sem érdem: Isten akkor tudja megsegíteni a szegényt is, ha rábízta magát, ha tőle várja a segítséget.

A fentieket összefoglalva tehát elmondhatjuk, hogy egy sajátos, bizonyos tekintetben szokatlan módszert alkalmazó, de világos mondanivalót hordozó példázattal állunk szemben. A történet példázat voltát az is alátámasztja, hogy Jézus nem hivatkozhatott volna valóságos eseményként egy olyan történetre, melynek a halál utáni állapotra vonatkozó részletei nem egyeznek meg a Biblia egyértelmű tanításával.

A példázat két fő tanításra irányítja a figyelmet. Az egyik az, hogy a két ember közötti különbségért nem Isten volt a felelős. Noha Isten tette lehetővé, hogy a gazdag ember nagy vagyonhoz jusson, nem ő készítette arra, hogy a napjait vigadozással és lakomázással töltsse, és arra sem, hogy elfeledkezzék a kapuja mellett ülő, sebekkel borított koldusról. Az, hogy elhanyagolta, arra utal, hogy érzéketlensége vagy kényelemszeretete folytán szándékosan nem akart tudomást venni róla. Általánosítva azt mondhatjuk, hogy Isten nem azért engedi meg valaki életében a szegénységet, hogy szándékosan nyomorúságba taszítsa, hanem az Ó- és Újszövetség egyértelmű kijelentése szerint a gazdagokat szeretné felhasználni arra, hogy javaik helyes felhasználásával az emberek között fennálló vagyoni különbségeket kiegyenlítsék. A példázat világossá teszi, hogy amennyiben ezt elmulasztják, ezt az ítéletben rajtuk kéri számon (vö. Jak 5,1-6), és azt is, hogy Isten az elhanyagolt szegényeket (akár testi, akár lelki szegénységről, rászorultságról legyen szó) el tudja juttatni az üdvösségre akkor is, ha emberektől nem számíthatnak segítségre. A visszás földi állapotok tehát nem Isten akaratának következményei, hanem éppen ennek az akaratnak a figyelmen kívül hagyásából erednek.

A gazdag ember vagyoni állapotát szemlélteti, hogy olyan ruhákba öltözik, melyek anyaga akkoriban kivételes luxuscikknek számított, az pedig önmagáért beszél, hogy minden nap vendégeket tudott hívni lakomáira. Felvetődik a kérdés, hogy Isten vajon miért engedi meg, hogy valaki érdemtelenül rendelkezzen nagy vagyonnal. A választ a példázatbeli Ábrahám adja meg: *„Fiam emlékezzél arra, hogy te javaidat elvetted a te életedben, hasonlóképpen Lázár is az ő bajait; most pedig ő vigasztaltatik, te pedig gyötrettetel”*. Ez a mozzanat azt szemlélteti, hogy Isten tiszteletben tartja az ember döntési szabadságát: ha önző módon él a vagyonával, akkor is ellátja javakkal, de e javak csak a földi élet idejére szólnak, és elvesztésük tudata annál nagyobb fájdalmat okoz. Lázár ellenben, akinek semmije sem volt, és a rosszat is el tudta fogadni, a legfőbb jót kapta meg. A példázatból az is kiderül, hogy a gazdag Ábrahám fiának vallja magát, amit az „atyám, Ábrahám” megszólítás is kifejez. Annál tragikusabb, hogy azon a helyen, melyre számított, most Lázárt látja. A példázat utal arra, hogy a farizeusok úgy tekintettek magukra, mint akiknek „fenntartott helyük” van Ábrahám kebelén. Jézus ezzel szemben egyértelművé teszi, hogy ekkor már végérvényes és megfordíthatatlan az ítélet: amit a gazdag ember életében elmulasztott, azt az

Ábrahámhoz való feltételezett tartozás sem tudja megváltoztatni, mert mindenkinek az élete egyéni elbírálásban részesül. Az segíthetett volna rajta, ha életében gondolkodik el visszaszámításán. A másik fő tanítás tehát az, hogy az ítéletben elnyert sors az Isten akarata, illetve az önző életfelfogáshoz való ragaszkodás közötti választáson múlik, illetve azon, ahogyan ez a gyakorlati életben megnyilvánul, és akár a földi viszonyok megfordítását is eredményezheti - ez viszont már valóban Isten döntését tükrözi (vö. Jézus másik kijelentésével: „A vámszedők és a parázna nők megelőznek titeket az Isten országában”).

A gazdag ember további szavai bemutatják, hogy szenvedései közepette sem képes gondolkodását megváltoztatni. Amikor eszébe jut, hogy testvéreire is hasonló sors vár, kétségbeesetten kéri Ábrahámot, hogy küldje el hozzájuk Lázárt. Gondolkodása a farizeusok jellegzetes felfogását példázza, akik Jézustól is folyton jelt kívántak annak bizonyítására, hogy ő a Megváltó. Ábrahám válasza a mózesi törvényre irányítja a figyelmet, ami többek között bőségesen tartalmaz tanítást a szegények iránti irgalmasságra nézve is. Egyúttal nyilvánvalóvá teszi, hogy a hitetlenségen a jelek és csodák sem segíthetnek (vö. Ján. 12,10-11, ahol a farizeusok a négy nap után csodálatosan feltámasztott Lázárt is készek lettek volna megölni). Isten beszéde az egyetlen eszköz, amely képes változást előidézni az ember gondolkodásában.

A példázat tehát elsősorban a zsidó néphez szól, melynek vezetői kiválasztottságuk tudatában sem éltek helyesen az Isten által adott javakkal (pl. a pogánymisszió elhanyagolása):

„A gazdagot pompa és fényűzés vette körül, de olyan tudatlan volt, hogy Ábrahámot Istenként tisztelte. Ha értékelte volna magasztos kiváltságait, és hagyta volna, hogy Isten alakítsa értelmét és szívét, akkor egészen más lett volna a helyzete. Ez arra a népre is vonatkozik, amelyet a gazdag képviselt. Ha engedelmeskedtek volna Isten szavának, jövőjük egészen másként alakul. Lelki tisztánlátásról tanúskodtak volna. Isten megáldotta volna javaikat azért, hogy általuk az egész világ áldásban és az igazság világosságában részesülhessen. Annyira távol álltak azonban az Úr akaratától, hogy egész életük rossz irányba haladt. Nem használták Isten sáfáraihoz méltóan, az igazságnak és az igaz életnek megfelelően a kapott ajándékokat. Nem számoltak az örökkévalósággal, és hűtlenségük az egész nemzet romlását vonta maga után.”¹³

A példázat ezen túlmenően egyénileg is szól mindazokhoz, akik a formális istenhit mellett az önzésüknek hódolnak, ezért gondolkodásuk eltorzul. Amint a gazdag sem tudott megszabadulni attól, hogy reménységét hamis módon Ábrahámra bízta, ők sem látják tisztán a vélt és valós helyzetük közötti különbséget. Ha valaki egész életében önmagának élt, ezzel saját magát teszi alkalmatlanná az üdvösségre:

„Jézustól tanulni annyit jelent, mint felölni jellemét. Aki azonban nem értékeli, és nem hasznosítja a földön kapott drága alkalmakat és megszentelő sugallatokat, az nem tudna részt venni a mennyi tisztánlátásban. Jelleme nem alakul át a mennyi minta szerint. A saját felületességével vájta ki azt a szakadékot, amelyet semmivel sem lehet áthidalni. Közte és az igazak között hatalmas „közbevetés” tátong.”¹⁴

Aki javait nem a mások szolgálatára szenteli, az kétszeres érelemben is árt: nemcsak felebarátaitól vonja meg a segítséget, hanem önmagát is pusztulásba taszítja. Jézus óvni szerette volna hallgatóit attól, hogy ezt akkor ismerjék fel, amikor már túl késő. E példázat tanítása megelőlegezi a talentumokról és a szolgálatról szóló példázatokat is, melyekről a következő fejezetben szólunk.

13 E.G. White: *Jézus példázatai*, Advent Kiadó, 1983, 180-181. o.

14 E.G. White: i.m., 182. o.

